

Allemaal dual

Vijf vragen over het ontwikkelen van duale trajecten voor inburgeraars

De nieuwe inburgeringswet, die op 1 januari 2022 ingaat, geeft gemeenten de regie over de inburgering. Zij worden onder andere verantwoordelijk voor de inkoop van taaltrajecten voor asielstatushouders, en bieden hen een passend inburgeringsaanbod. Een van de basisprincipes van de nieuwe wet is dat alle inburgeraars een duaal traject volgen waarin taalverwerving wordt gecombineerd met toeleiding naar een vorm van participatie.¹ Zo doen inburgeraars het snelst volwaardig mee in de Nederlandse maatschappij en leren ze de taal sneller.

Maar hoe kunnen gemeenten deze duale trajecten voor inburgeraars het beste vormgeven? En wat is ervoor nodig om een duaal traject tot een succes te maken? Deze handreiking laat dit zien door vijf vragen te beantwoorden over duale trajecten. Dit is gebaseerd op [onderzoek](#) naar de ervaringen van negen pilotgemeenten, die in de praktijk hebben geëxperimenteerd om te zien wat wel en niet werkt. In de praktijk is er niet één blauwdruk te geven van hoe duale inburgeringstrajecten eruit zouden moeten zien. Deze handreiking schetst daarom een aantal keuzes die gemeenten moeten maken, inclusief de overwegingen die hierbij relevant zijn. Daarnaast benoemen we werkzame elementen die bijdragen aan het succes van duale trajecten.

1. Waarom dual inburgeren en hoe ziet dat eruit?

Een duale aanpak draagt bij aan de taalverwerving en ontwikkeling richting zelfredzaamheid. Meerdere onderzoeken laten zien dat inburgering en participatie elkaar kunnen versterken. Wanneer inburgeraars hun geleerde taal in de praktijk kunnen toepassen, gaat hun taalvaardigheid sneller vooruit.¹ De Wet inburgering 2013 biedt echter onvoldoende samenhang tussen inburgering en participatie.² Inburgeraars kiezen zelf een taalcursus, en het is een puzzel voor gemeenten om (de begeleiding naar) participatie daar omheen te organiseren. In de praktijk worden inburgeraars daardoor pas laat actief in een vorm van werk, en komen ze er dan regelmatig achter dat hun taalniveau hiervoor nog niet voldoende is. Bovendien is men, door de lange periode van inactiviteit, later lastiger te activeren richting participatie.

¹ Voor inburgeraars in de onderwijsroute geldt dat hun deelname aan het onderwijs telt als een vorm van participatie.

Het inzetten op een duale aanpak vanaf de start draagt eraan bij dat de inburgeraar sneller en actiever stappen zet richting participatie.

Een duale aanpak kan uit verschillende bouwstenen bestaan. Duale trajecten zijn er in vele verschijningsvormen. Ze kunnen verschillende activiteiten omvatten, die in te delen zijn in vier categorieën. Allereerst worden inburgeraars vrijwel altijd individueel begeleid, om hen waar nodig te ondersteunen en motiveren om stappen te zetten in hun integratieproces. Daarnaast neemt men deel aan taalactiviteiten. Veel gemeenten bieden verder trainingen aan om de zelfredzaamheid te vergroten of vakvaardigheden te leren. Tot slot worden inburgeraars actief in een vorm van participatie. Binnen elke categorie zijn er verschillende activiteiten denkbaar, zoals hieronder geïllustreerd.

Onderdelen dual traject	Voorbeelden
 Individuele begeleiding	→ Gesprekken met trajectbegeleider
 Taalles en -activiteiten	→ Klassikale taalles, taalcoaching, conversatieles
 Training en scholing	→ Gezondheid, digivaardigheden, horeca, techniek
 Participatieplaats	→ Traject sw-bedrijf, vrijwilligerswerk, betaald werk

2. Hoe geef je het traject organisatorisch vorm?

Zelf doen of uitbesteden? Gemeenten kunnen een duaal traject geheel zelf uitvoeren, of kunnen (onderdelen van) het duale traject bij externe partners beleggen. Wanneer de uitvoering (deels of geheel) bij een externe uitvoerder ligt is het wel van belang dat gemeentelijke klantmanagers nauw betrokken worden. In geval van bijvoorbeeld persoonlijke belemmeringen of motivatieproblemen bij de inburgeraar, kan de klantmanager namelijk helpen om het traject op de rails te houden. Deze afstemming verloopt soepeler wanneer de inburgeraars geconcentreerd zijn in de caseload van één of enkele gespecialiseerde klantmanagers.

Groepsgewijze of individuele aanpak? Groepsgewijze training en scholing kan helpen om inburgeraars voor te bereiden op de stap naar participatie door een uitgebreid curriculum te behandelen. Daarin kunnen zaken zoals solliciteren, werknemersvaardigheden, digitale en financiële vaardigheden, maar ook op gebied van gezonde voeding en sport behandeld worden. Wel is het daarbij van belang dat de groep zich ongeveer op hetzelfde taalniveau bevindt, zodat iedereen de stof in hetzelfde tempo kan verwerken. Ook kan scholing worden ingezet die gericht is op het werken in een bepaalde sector, zoals de zorg of techniek. Groepsgewijze trainingen kunnen echter alleen kosteneffectief georganiseerd worden als de gemeente groepen kan vormen die groot genoeg zijn. Dit is moeilijker wanneer er binnen de groep inburgeraars veel verschillen zijn in taalniveau en (indien relevant) beroepsvoorkeuren. Ook voor kleinere gemeenten met een beperktere instroom van asielstatushouders is het moeilijker om groepen te vormen. In deze gevallen kan uitgeweken worden naar maatwerkoplossingen zoals externe inkoop van scholing (eventueel in samenwerking met andere gemeenten) of individuele begeleiding bij het ontwikkelen van de benodigde (zelfredzaamheids)vaardigheden.

Inburgeraars in de gemeenten **Vijfheerenlanden**, **Gorinchem** en **Molenlanden** volgen een duaal traject waarin ze, naast een intensieve taal cursus, deelnemen aan **trainingen** over onder andere de arbeidsmarkt, gezondheid en gedrag op het werk.

De gemeenten **Lochem** en **Brummen** hebben te maken met een lage instroom van inburgeraars, wat het moeilijk maakt om groepsgewijze trainingen te organiseren. Daarom hanteren zij een **individuele aanpak**. Voor iedere inburgeraar wordt, parallel aan hun zelfgekozen taal cursus, een passende werkplek (stage, (vrijwilligers)werk, werkervaringsplek) gezocht. De deelnemers krijgen verder individuele taalcoaching op de werkvloer door een taaldocent.

3. Hoe begeleid je inburgeraars tijdens een duaal traject?

Na de brede intake worden inburgeraars doorlopend begeleid door een trajectbegeleider (hun gemeentelijke klantmanager of een externe begeleider). Deze bespreekt de voortgang van het traject en biedt extra

ondersteuning waar nodig. Voor een goede begeleiding zijn onderstaande werkzame elementen van belang.

Zet een gespecialiseerde trajectbegeleider in die de doelgroep inburgeraars goed kent. Geef deze begeleider voldoende ruimte om de inburgeraar intensief en integraal te begeleiden en samen de ‘basis op orde’ te brengen. Regelmatig is eerst aandacht nodig voor de (mentale en fysieke) gezondheid, de gezinssituatie, financiën of de woninginrichting, voordat stappen richting participatie gezet kunnen worden. Dit vergt ook de ruimte om soms op een onconventionele manier te handelen.

De gemeente **Dordrecht** heeft middelen gereserveerd in een zogenaamd ‘**doorbraakbudget**’. Deze middelen kunnen met geringe bureaucratie ingezet worden om zaken te regelen die nodig zijn om de inburgeraar een stap verder te helpen. Dit is onder meer ingezet voor een reiskostenvergoeding voor een opleiding, acute psychische hulp en een elektrische fiets om naar het werk te kunnen komen.

De trajectbegeleider is de centrale regisseur van het traject en dient daarbij nauw af te stemmen met samenwerkingspartners in de leerroute zoals de maatschappelijke begeleider, de taalaanbieder en degene die de inburgeraar financieel ontzorgt. Zo heeft de trajectbegeleider integraal zicht op de voortgang van de inburgeraar en kunnen eventuele belemmeringen tijdig gesignaleerd worden. Wanneer deelnemers bijvoorbeeld afwezig zijn bij hun taallessen kan de trajectbegeleider meteen in contact treden om te kijken wat er speelt. Het uitvoeren van huisbezoeken kan hierbij zinvol zijn omdat het beter zicht biedt op de leefsituatie van de inburgeraar.

In de gemeente **Roermond** is continu overleg tussen de klantmanager, budget-beheerder en een student-mentor waar inburgeraars aan gekoppeld zijn. Ook met de woonbegeleider is contact. Als door alle partijen langere tijd niets vernomen wordt van de inburgeraar wordt hier direct actie op gezet.

Bied flexibiliteit in de intensiteit en het verloop van het traject. Niet alle inburgeraars zijn even snel klaar om actief te worden in een vorm van participatie. Voor sommigen is het nodig om eerst te werken aan het wegnemen van belemmeringen of het vergroten van de zelfredzaamheid. En anderen ervaren een duaal traject als druk, omdat ze het moeten combineren met de zorg voor hun kinderen. Bied daarom voldoende flexibiliteit in het duale traject om aan te sluiten bij de belastbaarheid van de inburgeraar, en zorg voor beschikbaarheid van kinderopvang.

Focus op het bereiken van de juiste ‘mindset’ bij de inburgeraar. Niet alle inburgeraars zijn er direct van overtuigd dat het participeren naast de taal cursus van toegevoegde waarde is voor hun taalverwerving en integratie. De uitdaging voor de trajectbegeleider is om de intrinsieke motivatie van de inburgeraar aan te spreken, zodat geen sprake is van ‘moeten’ maar van ‘willen’. Soms moet hierbij weerstand overwonnen worden. Hierbij helpt het als de trajectbegeleider een vertrouwensrelatie heeft met de inburgeraar en daarnaast ook andere partijen (zoals de maatschappelijke begeleiding) hierover dezelfde boodschap afgeven aan de inburgeraar. Wanneer inburgeraars kort na de instroom al starten met een duaal traject, is er minder weerstand te overwinnen dan als hier langere tijd mee gewacht is.

Stel samen met de inburgeraar realistische en haalbare doelen op. Een participatieplaats biedt de gelegenheid om de taal te oefenen en kan op termijn kansen bieden voor uitstroom naar betaald werk. Vaak willen inburgeraars graag hetzelfde beroep uitoefenen als in het land van herkomst. Dit is echter in veel gevallen niet (direct) haalbaar vanwege onder andere de taalbarrière en ontbrekende Nederlandse diploma's. Het is zaak hier een goede balans in te vinden: zoek samen naar toekomstdoelen die haalbaar zijn én die waar mogelijk een eerste stap vormen naar hun wensberoep. Zo behoud je de motivatie van de inburgeraar. Benadruk dat hun ontwikkeling in stappen zal verlopen en dat zij zich middels opleidingen en het opdoen van ervaring verder kunnen ontwikkelen.

Zet ervaringsdeskundigen in om de brug te slaan naar de leefwereld van de inburgeraar. Ervaringsdeskundigen hebben zelf een achtergrond als vluchteling en spreken de moedertaal van de inburgeraar. Zij kunnen daardoor zaken in de moedertaal aan de inburgeraar uitleggen, en voelen door hun gedeelde culturele achtergrond goed aan wanneer sprake is van weerstand of misverstanden. Omdat ze dicht bij de inburgeraar staan nemen inburgeraars hen sneller in vertrouwen en nemen ze bovendien zaken eerder van hen aan. Zorg ervoor dat deze ervaringsdeskundigen goed getraind en begeleid worden bij het vervullen van hun taak, met een focus op onder andere gespreks- en digitale vaardigheden.

4. Hoe zorg je voor een goede aansluiting tussen taal en de praktijk?

Help statushouders om de taal in de praktijk te durven oefenen. Het leren van de taal gebeurt niet alleen in het klaslokaal, maar ook daarbuiten: in het buurthuis, op het schoolplein, op de werkplek en in de supermarkt. Veel inburgeraars ervaren hier echter een drempel voor omdat zij niet ‘durven’ Nederlands te spreken. Hierdoor oefenen ze de taal weinig in de praktijk en verloopt hun taalverwerving langzamer. Intensieve duale trajecten helpen hen over de drempel om de taal actiever te gaan gebruiken, met behulp van praktijkgerichte taalondersteuning en het participeren in een Nederlandstalige omgeving. Hierdoor gaat hun taalniveau sneller vooruit.

Voorbeelden van praktijkgerichte taalondersteuning:

- In de gemeente **Hoeksche Waard** oefenen inburgeraars tijdens **conversatielessen** in duo's twee uur lang met een leerkracht. Daarbij oefenen zij met specifieke situaties zoals gesprekken met de dokter, een potentiële werkgever, in de supermarkt of met de burens.
- In **Lochem** en **Brummen** worden werkende deelnemers begeleid door een **taalcoach**, die waar nodig met de deelnemer oefent op vaktaal en communicatieve vaardigheden.
- In **Tilburg** oefenen deelnemers om hun kwaliteiten en toekomstplannen in het Nederlands te **presenteren** voor andere inburgeraars.

Stem de inhoud van de taalles op de andere trajectonderdelen af. De taalles kan de andere activiteiten uit het duale traject versterken door op de juiste momenten bepaalde woorden te oefenen. Wanneer deelnemers bijvoorbeeld 's middags een training volgen over de arbeidsmarkt, kan de taalles 's ochtends woorden behandelen die met dat thema te maken hebben. Dit helpt (met name de minder taalvaardige) inburgeraars om de training 's middags beter te kunnen volgen. Het afstemmen van de taalles op de andere trajectonderdelen wordt ook wel 'pre-teaching' genoemd, en vergt nauwe en intensieve samenwerking tussen de taalaanbieder(s) en de andere uitvoerder(s).

De gemeente **Tilburg** heeft veel tijd geïnvesteerd in de afstemming met taalscholen over het curriculum. Het is hen gelukt om met twee taalscholen het taalcurriculum thematisch aan te laten sluiten bij de andere activiteiten in het duale traject. In hun ervaring is dit gunstig voor de (taal)ontwikkeling van deze cursisten.

5. Hoe help je inburgeraars aan een participatieplek?

Stimuleer de oriëntatie op de arbeidsmarkt. Inburgeraars worden op meerdere manieren gestimuleerd om zich te oriënteren op hun toekomstige loopbaan. Zo is er de Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) en voeren inburgeraars met een uitkering begeleidingsgesprekken met een gemeentelijke klantmanager. Het helpt om inburgeraars verschillende typen werk te laten ervaren, bijvoorbeeld via praktijklessen of bedrijfsbezoeken.

In de gemeente **Hengelo** volgen deelnemers gedurende tien weken praktijklessen gericht op een bepaalde sector (zoals de techniek of de zorg) bij het ROC van Twente. Deze praktijklessen vinden plaats in praktijklokalen en zijn afgestemd op de doelgroep inburgeraars, doordat er specifiek aandacht is voor vaktaal. De ervaring van de gemeente is dat deze praktijklessen enthousiasmerend werken omdat ze minder 'schools' zijn, en dat sommige deelnemers hierdoor geïnspireerd raken om verder te willen in de desbetreffende sector.

Bied een breed aanbod van participatieplekken. Participatie is een breed begrip, dat varieert van betaald werk bij een reguliere werkgever tot vrijwilligerswerk of interne trajecten binnen het sociale werkbedrijf. In

vrijwilligerswerk of binnen het sociale werkbedrijf ligt er geen druk op de productie en is er meer ruimte voor begeleiding. Welke vorm passend is, hangt af van de mogelijkheden en interesses van de inburgeraar. Wat is hun taalniveau en hoever zijn hun werknemersvaardigheden ontwikkeld? Een breed aanbod biedt zoveel mogelijk inburgeraars de kans om te participeren. Voor alle participatieplekken geldt: ze moeten de inburgeraar voldoende gelegenheid bieden om met de Nederlandse taal te oefenen.

Perspectief op matching: vraaggericht of aanbodgericht? Het matchen van werkzoekenden naar werkgevers kan aanbodgericht of vraaggericht plaatsvinden. Vormt het profiel van de werkzoekende het uitgangspunt voor de matching (aanbodgericht), of wordt uitgegaan van de wensen van de werkgever (vraaggericht)? Veel inburgeraars, met name degenen die zich recent vestigden, hebben nog niet het taalniveau of de Nederlandse diploma's om te voldoen aan het profiel dat een werkgever in gedachten heeft. Daarom werkt aanbodgericht matchen voor hen doorgaans beter dan vraaggericht matchen. Inburgeraars die al verder zijn in hun inburgering en integratie, kunnen regelmatig wel op bestaande vacatures gematcht worden. Kies daarom de wijze van matching met de kenmerken van de beoogde doelgroep in het achterhoofd. Maak hier duidelijke afspraken over met de partij die de matching uitvoert, zoals het werkgeversservicepunt of het re-integratiebedrijf. Over het algemeen hanteren werkgeversservicepunten een meer vraaggerichte benadering, terwijl partijen die gespecialiseerd zijn in de doelgroep inburgeraars vaker een aanbodgerichte benadering hanteren.

Heb aandacht voor de landing op de werkvloer en nazorg. Na plaatsingen van inburgeraars bij reguliere werkgevers ontstaat op de werkvloer regelmatig frictie als gevolg van ontbrekende werknemersvaardigheden en/of culturele verschillen. Zo kan er ongeoorloofde absentie optreden of kunnen inburgeraars het contact met collega's vermijden vanwege verlegenheid. Zet daarom een jobcoach of taalcoach in die na de plaatsing contact onderhoudt met de inburgeraar en/of werkgever en ondersteuning biedt waar nodig. Dit bevordert een goede werkrelatie tussen inburgeraar en werkgever en draagt daarmee bij aan baanbehoud. Hiervoor zijn echter ook een goede begeleiding en geduld vanuit de werkgever noodzakelijke randvoorwaarden, wat ook onderwerp van gesprek is met de jobcoach.

Verwijzingen

1. Oostveen, A., Mack, A., Odé, A. (2018). *Duale trajecten taal + werk. Inventarisatie van duale trajecten voor statushouders*. Amsterdam: RegioPlan.

Huijnk, W., Dagevos, J., Djundeva, M., Schans, D., Uiters, E., Ruijsbroek, A., De Mooij, M. (2021). *Met beleid van start. Over de rol van beleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van Syrische statushouders*. Den Haag: SCP.
2. Blom, M., J. Bakker, Goedvolk, M., Van der Maas-Vos, G. en Van Plaggenhoef, W. (2018). *Inburgering: systeemwereld versus leefwereld. Evaluatie Wet inburgering 2013*. Barneveld: Significant.

Deze handreiking is in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid door RegioPlan ontwikkeld, en is gebaseerd op de evaluatie van de VOI pilot duale trajecten. De resultaten van deze evaluatie zijn beschreven in het [eindrapport](#).

Auteurs: Adriaan Oostveen & Jeanine Klaver, RegioPlan

Publicatiedatum: Mei 2021